Tijd voor de Tweede Helft

De rol van standaardisatie bij de brede doorbraak van circulariteit in de GWW

Wie na een buitenlandse reis Nederland weer binnenrijdt, merkt het meteen: de Nederlandse infrastructuur is van hoog niveau. Het wegdek is goed, de signalering is duidelijk en uniform, voetpaden en fietspaden zijn veilig ingericht en waar het nodig is, is er adequate verlichting. Dat is geen toeval. Al tientallen jaren werken wij in de Nederlandse infra aan rationalisatie en uniformering die zich uitstrekt van centraal ontwikkelde en landelijk gebruikte ontwerprichtlijnen tot aan een uitgekristalliseerde contractsystematiek. Zo weten ontwerpers overal in Nederland hoe fietsverkeer veilig te scheiden is van autoverkeer. En weten aannemers precies wat nodig is om een kwalitatief hoogstaande asfaltweg op te bouwen.

Bij circulariteit gaat (terecht) veel aandacht uit naar circulaire innovaties. In onze beleving is dat slechts de helft van het de oplossing. In deze bijdrage laten we zien dat deze traditie van rationalisatie en standaardisering in de GWW in Nederland een uitgelezen kans biedt voor de brede doorbraak van circulariteit, juist in deze sector. De hoogste tijd dus dat we aandacht geven aan de tweede helft!

Koploper – peloton: waarom werkt het (nog) niet?

De koploper-peloton-aanpak is bekend: investeer in innovatie-ontwikkeling met een selecte groep koplopers en pas de successen vervolgens toe bij het peloton. Vertaald naar de infra betekent dat meestal het volgende: Rijkswaterstaat en een aantal provincies en waterschappen stimuleren innovatie bij hun koploperprojecten. Vaak door via slim inkoopinstrumentarium aan te sturen op zo circulair mogelijke oplossingen. En met succes: bij gebruik van de juiste prikkels reageert de markt vaak met onverwacht slimme oplossingen met een grote duurzaamheidswinst. Het door vertalen van deze ervaringen naar het peloton leidt tot op heden evenwel nog niet tot een brede doorbraak van circulariteit. We zien daarvoor een twee belangrijke redenen:

1. De aard van het areaal
   De objecten die een koploper als Rijkswaterstaat aanlegt en onderhoudt zijn komen niet voor in het areaal van een gemiddelde gemeente. Daarmee zijn oplossingen voor verduurzaming van deze objecten van koplopers ook niet zonder meer toe te passen op de decentrale praktijk. De vertaalslag vraagt kennis en capaciteit. Nu ontbreekt het bij veel decentrale overheden juist aan (technische) kennis en capaciteit, zodat maar een enkeling de lessen uit koploperproject weet te vertalen naar zijn decentrale praktijk.

2. De aard van de innovatie
   Veel innovatieve, circulaire oplossingen komen tot stand doordat koplopende opdrachtgevers intelligent circulair inkopen. Als het peloton op dezelfde wijze de inkoopkracht zou benutten, dan zouden zij dezelfde circulaire oplossingen mogen verwachten – zo is de gedachte. De praktijk is ook hier weerbarstig: veel decentrale opdrachtgevers én hun marktpartijen hebben niet of nauwelijks ervaring met innovatieve inkoop. De stap om de markt uit te dagen is daarom groot en ook hier is de capaciteit beperkt. De keuze voor een standaardprocedure met een standaardcontract is dan gauw gemaakt.

Van Koploper naar Praktisch Toepasbare Kennis

Het kopiëren van de ervaringen van koplopers werkt op dit moment onvoldoende. Om de doelstellingen voor 2030 en 2050 te halen, is (ook) een andere aanpak vereist. Het gaat hierbij om het vertalen van de ervaringen van koplopers naar praktisch toepasbare kennis, die rechtstreeks aansluit op de huidige werkwijze in de decentrale praktijk. De decentrale partijen (opdrachtgevers en opdrachtnemers) kunnen zo in grote lijnen hun vertrouwde werkwijze handhaven, maar door te (blijven) vertrouwen op de richtlijnen en standaarden die ze aangereikt krijgen, gaan ze steeds meer circulair werken.

Een korte illustratie van hoe groot het effect van goed werkende doorwerking kan zijn:

- Rijkswaterstaat weet dankzij een innovatieve aanbestedingswijze een technische oplossing te bereiken die leidt tot 25% minder primaire grondstoffen bij asfaltrenovatie. Omdat Rijkswaterstaat 18% van het geasfalteerde oppervlak beheert, is de impact op de totale asfaltsector in Nederland maximaal 25% van 18% = 4,5%.
- Wanneer op basis van deze ervaring (*dus zonder nieuwe innovatie)* een algemene, technische oplossing wordt geformuleerd die leidt tot een afname van 15% aan primaire grondstoffen, en die kan geïntegreerd worden in de bestaande, standaard werkwijze van de decentrale overheden (die 82% van het geasfalteerde oppervlak beheren), dan is de potentie hiervan 15% van 82% = 12%!

Wat is hiervoor nodig?

Zoals hiervoor is aangegeven, hebben we in de GWW-sector in Nederland al veel georganiseerd. Om optimaal van deze bestaande structuren gebruik te kunnen maken, vereisen de volgende zaken nog de nodige aandacht:

1. Structureel verzamelen technische innovaties
   Het moet usance worden dat bij koploperprojecten een gestructureerde evaluatie plaatsvindt van de werkelijke bijdrage aan duurzaamheid van de innovaties en de daarmee gemoeide (extra) kosten en de technische kansen voor brede toepassing. Een gestage stroom van gestructureerde data vormt onmisbare input voor het verduurzamen van de standaarden.

2. Structurele financiering beheer en onderhoud kennisinfrastructuur
   Voor innovaties en vernieuwing lukt het vaak wel om langs de lijn van programma's of fondsen een vorm van projectfinanciering te organiseren. De resultaten worden vervolgens gepubliceerd en daarmee is het project ten einde. Voor een succesvolle inzet van de resultaten is het evenwel van groot belang dat ze voor langere termijn beschikbaar zijn, dat ze geactualiseerd worden en dat ze aangepast worden aan nieuwe vormen van toepassing. Voor deze structurele activiteiten, die vaak een jarenlange horizon hebben, is structurele financiering buitengewoon lastig. Maar zonder deze beheer en onderhoudswerkzaamheden kan een doorbraak in gebruik van circulaire oplossingen eigenlijk niet verwacht worden.

3. Actieve toepassingsbevordering
   Ook structurele aandacht voor toepassingsbevordering is een activiteit waarvoor het moeizaam is om financiering te verkrijgen. Bij oplevering van een oplossing is er vaak nog wel even aandacht voor communicatie, maar zodra het project is afgerond en er geen uren meer te besteden zijn, verdampt de aandacht en stokt de bredere toepassing van de oplossing.

Kortom

Voor een brede doorbraak van circulariteit in de GWW is het inzetten op nieuwe innovaties slechts het halve verhaal. Het is de hoogste tijd dat er aandacht komt voor de tweede helft: het structureel verzamelen en door vertalen van de resultaten van de innovaties uit de koploperprojecten naar de staande praktijk in het peloton. Het mooie is dat dankzij organisaties als CROW de basisstructuur voor deze tweede helft in de GWW-sector al jaren bestaat. Door meer mogelijkheden te scheppen voor structurele financiering voor het beheer en onderhoud van de kennis en voor blijvende aandacht voor oplossingen, zelfs als ze niet meer de hoogste nieuwswaarde hebben, kan de score in de tweede helft die van de eerste helft gemakkelijk overtreffen.